

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

МАРАКЛИ ЕМІНЕ ШЕВКЕТІВНА

УДК 378.016:81](560)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
РЕСПУБЛІКИ ТУРЕЧЧИНА**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Жерновникова Оксана Анатоліївна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
завідувач кафедри математики.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Глазкова Ірина Яківна,
Бердянський державний педагогічний
університет,
декан факультету філології та соціальних
комунікацій;
кандидат педагогічних наук, доцент
Крохмаль Алла Миколаївна,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова,
доцент кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться «25» березня 2021 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Алчевських, 29, ауд. 216, м. Харків, 61002.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: вул. Валентинівська, 2, ауд. 215-В, м. Харків, 61168.

Автореферат розісланий «24» лютого 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. П. Ткаченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність теми дослідження. У концепції «Нова українська школа» (2016) зазначено про важливість і необхідність спілкування учнів державною, рідною та іноземною мовами. Сформувати ці компетентності в дітей може лише вчитель-філолог, у якого високий рівень сформованості загальних і професійних компетенцій, серед яких провідне місце посідають: здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмовою; здатність спілкуватися іноземною мовою; здатність використовувати знання іноземної мови в освітній діяльності тощо. Ці компетенції перегукуються з компетенціями, прописаними в Концепції мовної освіти в Європі. Тому доцільно вивчати досвід країн Європейського Союзу (далі ЄС) та тих, які є асоційованими членами, оскільки в основу розроблення освітніх стандартів та ОПП підготовки майбутніх учителів, зокрема вчителів-філологів, покладено документи Ради Європи («Європейський мовний портфель» (2016), «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (2001), «Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання» (2014), «Стратегічна програма розвитку для мультилінгвальної Європи – 2020» (2015), «Рекомендації з плюралістичних підходів до мов і культур» (2014)).

Особливої уваги заслуговує дослідження процесу становлення сучасної системи вищої педагогічної освіти в Республіці Туреччина. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена й тим, що в 2004 р. в Лісабоні турецьким урядом було підписано «Конвенцію про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні», а в 2017 р. – Меморандум про співробітництво між Міністерством освіти і науки України та Радою вищої освіти Туреччини у сфері вищої освіти, тому використання досвіду Туреччини й аналіз її сучасних проблем, які виникали в процесі модернізації та реформування, є особливо важливими в розбудові мовної освіти в Україні.

Для наукового розв'язання визначеної проблеми винятково важливим є урахування концептуальних засад і практики організації освітнього процесу вчителів-філологів до професійної підготовки в Туреччині. Урахування специфіки освітньої системи Туреччини дозволить узагальнити чинні підходи й напрацювання турецьких учених в напрямі розв'язання зазначеної проблеми загалом.

Аналіз ступеня наукової розробки проблеми засвідчив, що питання підготовки майбутніх учителів-філологів належать до актуальних проблем сучасних наукових досліджень і розглядаються як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями в таких аспектах:

– теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів-філологів (Ф. Асанова, М. Байда, Н. Босак, Д. Будянський, О. Гуманкова, В. Денисенко, Г. Клочек, О. Куцевол, І. Лебедик, Л. Морська, Н. Остапенко, М. Паустовська, В. Руденко, О. Семенов, Л. Ткаченко, Ю. Тракоші, Є. Яковенко-Глушенкова та ін.);

– шляхи формування готовності майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності (Л. Демченко, Л. Йовенко, О. Місечко, С. Осьмачко, О. Циганок та ін.);

– суть професійної компетентності в розрізі професійних вимог до вчителя-

філолога (Л. Артющкіна, М. Васильєва, І. Гриненко, В. Коваль, О. Копусь, Н. Остапенко, В. Руденко, Т. Симоненко, І. Соколова та ін.);

– методи, прийоми, засоби підготовки вчителів-філологів до професійної діяльності (Л. Голубнича, О. Гончар, О. Дуплійчук, О. Єльнікова, О. Земка, О. Коник, І. Костікова, М. Пентиліук, О. Петрович, О. Резван, Н. Самойленко, І. Фоменко, О. Чайка та ін.).

Особливості організації вищої педагогічної освіти в Туреччині досліджувалися вченими за такими напрямками:

– становлення вищої педагогічної освіти Туреччини (Й. Аккутай, А. Акілдіз, Й. Акюз, А. Барблан, А. Ганізаде, Т. Десятов, Є. Іхсаноглу, Д. Кючюк, Ф. Ісфендіяроглу, Ф. Моафіян та ін.);

– питання забезпечення якості вищої педагогічної освіти Туреччини (Н. Борахан, К. Гуруз, Г. Гюлкан Р. Кайнар, О. Карпенко, О. Литовченко, Ф. Мізікаджи, М. Озден, А. Озджан, С. Сомел та ін.);

– зміст, форми, методи підготовки вчителів, зокрема вчителів-філологів, у Туреччині (Т. Айтач, А. Газізова, Й. Демірель, У. Ішісаг, М. Мейєр, С. Сапожніков, Ю. Сунай, Х. Таймаз, С. Усманова та ін.).

Цінними для нашого дослідження є компаративні, у яких представлено досвід підготовки майбутніх учителів мов у провідних країнах світу: Велика Британія (О. Кузнєцова, В. Перевознюк), Греція (Ю. Короткова), Німеччина (К. Криворотько-Тайфур), Словаччина (Н. Шумейко) та ін.

Однак, попри наявність різнопланових і досить ґрунтовних досліджень, проблема підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в Туреччині, не стала предметом окремого дослідження.

Доцільність наукового осмислення окресленої проблеми посилюється необхідністю усунення низки виявлених *суперечностей*, що об'єктивно наявні в освітній практиці України, а саме між:

– викликами сучасного глобалізованого та полікультурного суспільства й рівнем підготовки вчителів-філологів, необхідним для ефективного реалізації професійних функцій;

– розумінням соціальної значущості підготовки вчителів-філологів до професійної діяльності і недостатнім використанням турецького досвіду в модернізації національної системи мовної освіти;

– об'єктивними потребами вивчення інноваційних ідей зарубіжного досвіду підготовки майбутніх учителів-філологів і відсутністю його належного опанування, узагальнення у вітчизняній педагогічній теорії та впровадження в практику.

Отже, актуальність означеної проблеми, недостатній рівень її теоретичної та практичної розробленості, об'єктивна необхідність усунення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження **«Підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів» (0111U008876).

Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 5 від 20.06.2017р.).

Мета дослідження полягає в аналізі теоретичних питань та узагальненні досвіду підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у Туреччині для імплементації інноваційних ідей до системи вищої педагогічної освіти України.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання** дослідження:

1. Схарактеризувати ступінь наукової розробки проблеми.
2. Розкрити генезис мовної освіти в Республіці Туреччина та схарактеризувати особливості підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності на сучасному етапі.
3. З'ясувати підходи турецьких і вітчизняних науковців до визначення суті базових понять та змісту підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Туреччини.
4. Узагальнити досвід підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Туреччини й накреслити перспективи його творчого використання у педагогічних ЗВО України.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів у Туреччині.

Предмет дослідження – теорія і практика підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти в закладах вищої освіти Туреччини.

Для вирішення поставлених завдань застосовано комплекс **методів дослідження**: *загальнонаукові* (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, аналогія) – для характеристики джерельної бази досліджуваної проблеми, висвітлення ступеня її наукової розробленості, уточнення суті базових понять; *спеціальні* – проблемно-цільовий – сприяв розробці структури дослідження, визначенню науково-понятійного апарату; історико-генезисний – забезпечив розкриття генезису мовної освіти в Туреччині; інформаційно-описовий – дозволив розкрити особливості підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в Туреччині; праксиметричний – дав змогу схарактеризувати підходи турецьких і вітчизняних учених до визначення суті базових понять, змісту підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в Туреччині; порівняльно-аналітичний – узагальнити досвід підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в Туреччині; прогностичний – сприяв окресленню перспектив творчого використання цінних ідей і досвіду Туреччини з визначеної проблеми у процесі підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в педагогічних ЗВО України; *емпіричні*: пряме спостереження, бесіди зі студентами та викладачами педагогічних факультетів та факультетів соціальної освіти (Стамбульський університет, Університет Мармара (м. Стамбул), Університет Айдин (м. Стамбул)) для з'ясування змісту, форм та методів навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в Туреччині.

Джерельну базу дослідження становлять:

– законодавчі акти, нормативні документи, рекомендації в галузі вищої освіти Туреччини, документи офіційних інтернет-ресурсів Міністерства національної освіти Туреччини, Ради вищої освіти Туреччини, Асоціації

досліджень у сфері освіти Туреччини («Перший закон про освіту» (1913); «Закон про уніфікацію освіти» (1924); «Закон про вищу освіту» (1981); «Положення про вищі навчальні заклади» (2016) та ін.);

– звіти, рекомендації та декларації міжнародних організацій: Всесвітня декларація про освіту для всіх (1990) (World Declaration on Education for All), Загальна декларація ЮНЕСКО про культурне різноманіття (2001) (UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity), Рекомендації щодо ключових компетентностей для навчання протягом усього життя (2018) (Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning) та ін.;

– електронна документація офіційних сайтів педагогічних факультетів та факультетів соціальної освіти закладів вищої освіти в Республіці Туреччина, зокрема навчально-програмовою документація (<https://www.istanbul.edu.tr/en> – Istanbul University (Стамбульський університет); <https://www.marmara.edu.tr/en>

– Marmara University (Університет Мармора (Стамбул)); https://www.istanbul_aydin_university.edu.tr/en – Istanbul Aydin University (Айдин університет у Стамбулі);

– законодавчі акти України: закони України «Про вищу освіту» (2014) та «Про освіту» (2017), Концепція «Нова українська школа» (2016), «Концепція розвитку педагогічної освіти» (2018), Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державний стандарт повної загальної середньої освіти» (2020) та навчально-програмовою документація Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» та Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Освітньо-професійні програми (ОПП) за спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)» та 014 – Середня освіта («Українська мова та література»)) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти);

– статті педагогічної періодики (турецькі журнали: «Викладач» (Стамбульська Асоціація викладачів), «Педагогічна психологія» (Педагогічний інститут у Газі), «Село і освіта» (Анкара), «Педагогіка» (Стамбул), «Турецькі педагогічні науки» тощо);

– дисертації і монографії провідних вітчизняних науковців, тематично споріднені.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в ньому *вперше*:

– здійснено цілісне дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в Туреччині;

– *розкрито* підходи до визначення суті поняття «підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності» турецькими (процес, що поєднує три складники, пов'язані між собою за змістом і способом реалізації – теоретичним, практичним і дослідницьким, що спрямовані на опанування здобувачами фаховими і життєвими компетенціями в контексті європейських вимог щодо якості освітніх послуг, набуття здатності виконувати різноаспектні функції відповідно до суспільно-політичних, соціально-економічних чинників, культурних потреб країни) та українськими (процес опановування знаннями, уміннями, навичками, розвиток професійних і особистісних якостей, творчого мислення, формування мотивів, потреб та професійно-педагогічних

компетентностей задля впровадження нових освітніх, педагогічних та інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності) ученими;

– *узагальнено* турецький досвід із визначеної проблеми за такими напрямками: зміст, форми, методи підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина; визначено особливості підготовки майбутніх учителів-філологів у Туреччині (посилення практичної підготовки здобувачів освіти шляхом упровадження в освітній процес педагогічної практики в школах-лабораторіях при вищих навчальних закладах засобами відеозв'язку, зокрема на шкільних уроках літератури; запровадження змін в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів-філологів на засадах білінгвального навчання; додаткове складання іспиту KPSS після отримання диплому для працевлаштування в державному закладі освіти, професійна діяльність у якому прирівнюється до державної служби; наявність тьютора, який допомагає студентові-філологу у виборі й реалізації освітньої траєкторії, супроводжує його та підтримує впродовж навчання);

– *накреслено перспективи* використання турецького педагогічно цінного досвіду підготовки майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі закладів вищої освіти України, зокрема: посилення практичної підготовки здобувачів освіти шляхом упровадження в освітній процес педагогічної практики в школах-лабораторіях при вищих навчальних закладах засобами відеозв'язку; підвищення вимог до поглибленого вивчення іноземних мов (знання іноземної мови країн Європейського Союзу на рівні B2); запровадження змін в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів-філологів (упровадження під час лекцій ігрових, інтерактивних технологій і прийомів навчання); активне залучення студентів та науково-педагогічних працівників до міжнародного обміну досвідом і стажування, фінансова підтримка програм академічної мобільності (Erasmus, Erasmus+, Mevlana, Farabi);

– *уточнено* напрями представлення досліджуваної проблеми в науковому дискурсі; суть базових понять дослідження, як-от: «підготовка», «готовність», «прагматична компетентність учителів-філологів», «комунікативні навички», «навчальні техніки».

Подальшого розвитку набули питання генезису мовної освіти у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження *забезпечують* авторську інтерпретацію теорії й практики підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження №01/10-619 від 06.10.2020 р.), ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка про впровадження №898 від 30.10.2017 р.), Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (довідка про впровадження №04/10 від 21.10.2020 р.).

Одержані в процесі дослідження дані та висновки *можуть бути використані* для оновлення змісту ОПП підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)») та 014 – Середня освіта («Українська мова та література»);

перегляду навчальних і робочих навчальних програм дисциплін психолого-педагогічного циклу; укладання навчально-методичних комплексів професійно-орієнтованих дисциплін; підготовки дистанційних курсів «Граматика англійської мови», «Практика усного і писемного мовлення», «Методика викладання англійської мови» та розроблення курсів за вибором («Методологія та історія освіти», «Історія науки», «Дослідження з педагогічних наук» тощо).

Здобуті в процесі дослідження дані, узагальнені та систематизовані наукові положення можуть бути підґрунтям для наукових розвідок студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів із проблем розвитку професійної підготовки майбутніх учителів-філологів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати й висновки дослідження обговорено на засіданнях кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (2015–2020 рр.) й оприлюднено на конференціях різних рівнів:

– *міжнародних*: «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2017), «International Symposium on Social Sciences» (Antalya, Turkey, 2017);

– *всеукраїнських*: «Виховання особистості у вимірі соціокультурних викликів» (Херсон, 2016), «Підготовка управлінських кадрів в контексті нового закону України «Про освіту» (Полтава, 2018), «Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка» (Полтава, 2018);

– *регіональних*: «Сучасні концепції викладання природничих дисциплін в медичних освітніх закладах (біологія, фізика, хімія, педагогіка, психологія)», (Харків, 2017), «Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі» (Харків, 2019, 2020).

Публікації. Основні положення й результати дослідження відображено в 14 наукових працях, із них: 4 статті опубліковано в провідних наукових фахових виданнях України, 2 – у міжнародних періодичних виданнях, 6 тез доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 – методичні рекомендації.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел до кожного розділу (312 найменувань, із них – 205 іноземними мовами). Загальний обсяг роботи становить 234 сторінки, із них основного тексту – 160 сторінок. Робота ілюстрована 2 таблицями (на 2 сторінках), має 6 додатків (на 30 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, представлено методи наукового дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів.

У першому розділі – «**Теоретичні питання підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина**» – виявлено стан вивчення досліджуваної проблематики; визначено основні напрями її розроблення у світовому й вітчизняному науковому дискурсі; проаналізовано джерельну базу дослідження; схарактеризовано особливості підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності; розкрито періодизацію проблеми підготовки вчителів-філологів у Туреччині.

Для студіювання проблеми підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у Туреччині, використано декілька груп джерел: нормативно-правового характеру («Перший закон про освіту» (1913); «Закон про уніфікацію освіти» (1924); «Закон про вищу освіту» (1981); «Положення про вищі навчальні заклади» (2016) та ін.); дидактичні матеріали, у яких розкрито особливості підготовки майбутніх учителів-філологів у Туреччині (освітні програми, навчальні плани й програми дисциплін та ін.); праці вітчизняних (Н. Пророченко, В. Сергійчук, Н. Татаренко та ін.) та турецьких (Г. Алі, А. Адівар, Х. Акгюндюз, Н. Аксіт, Ю. Акюз, та ін.) учених за визначеною темою.

У процесі дослідження виявлено, що проблема підготовки вчителів-філологів стала предметом дослідження багатьох вчених. Її вивчали українські вчені (І. Глазкова, Т. Десятов, О. Карпенко, А. Крохмаль, С. Сапожников, С. Усманова, В. Хрупа та ін.), турецькі науковці (Н. Атух, А. Барблан, Ф. Мізікачі, Х. Тузун, Р. Унат, О. Ясар та ін.). Історико-педагогічні аспекти системи підготовки майбутніх учителів-філологів у Туреччині розглядали Н. Бельке, Е. Караль, Дж. Кючюк, М. Меджрі; періодизації генези підготовки вчителів-філологів – І. Джем, Ю. Геліслі, К. Абдулхамід та ін.

З огляду на предмет наукового пошуку, обґрунтовано базові поняття дослідження: «професійна підготовка», «підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності».

На основі аналізу праць українських вчених (І. Глазкова, Л. Голубнича, О. Коваленко, І. Козаченко, І. Костікова, А. Крохмаль, О. Семенов, Л. Ткаченко та ін.) суть поняття *«підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності»* визначено як процес опановування знаннями, уміннями, навичками, розвиток професійних і особистісних якостей, творчого мислення, формування мотивів, потреб та професійно-педагогічних компетентностей задля впровадження нових освітніх, педагогічних та інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Прорезюмовані роботи турецьких учених та педагогів (А. Барблан, Х. Ез, С. Елджи, О. Ішийчок, М. Кайнак, Х. Кочер, Л. Сюкіяйнен, С. Тантекін-Ерсолмаз, М. Хатіпоглу, Б. Яшар та ін.) надали підстави визначити суть поняття *«підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності»* як процесу, що поєднує три складники, пов'язані між собою за змістом і способом реалізації – теоретичний, практичний і дослідницький, спрямований на опанування фаховими й життєвими компетенціями в контексті європейських вимог щодо якості освітніх послуг, здатності виконувати різноаспектні функції відповідно до суспільно-політичних, соціально-економічних чинників, культурних потреб країни.

Проведений аналіз наукової літератури (Н. Борахан, К. Гуруз, Р. Кайнар, Ф. Мізікаджи, М. Озден, А. Озджан, С. Сапожников, С. Сомел, С. Усманова та ін.) надає підстави визначити теоретико-методологічне підґрунтя підготовки вчителя-філолога в Туреччині: поєднання європейської структури підготовки фахівця з ідеологією освітнього розвитку на основі ісламських цінностей і розвитку турецької ментальності, що виражається в існуванні унітарної (єдиної) інституційної структури вищої школи; використання сучасних європейських стратегій управління (принципи стратегічного планування, цільового фінансування тощо), які узгоджуються з принципами ісламської ідеології;

посилення євроінтеграції вищої освіти (співпраця з іноземними фахівцями щодо забезпечення якості освіти, визнання кваліфікацій, розвитку спільних програм і мобільності, підготовці кадрів до інноваційної діяльності, розширення наукових зв'язків і вивчення іноземної мови як найважливішого складника освітніх програм професійної підготовки майбутніх учителів-філологів); розвиток інтердисциплінарних ОПП підготовки майбутніх учителів-філологів (у співпраці із зарубіжними колегами).

У результаті історико-педагогічного аналізу проблеми визначено основні етапи генезису підготовки вчителів-філологів у Туреччині, критерієм виокремлення яких стало урахування політичних, культурних, економічних, соціальних, конфесійних особливостей країни, що безпосередньо впливало на їх зміст, форми і методи, а також вивчення нормативно-законодавчої бази, яка регламентує діяльність вищої педагогічної освіти Туреччини.

Перший етап (1863–1923) співвідноситься зі створенням першого в Османській імперії університету «Darulfunun» (Дім науки), який пройшов шлях від мусульманського до світського навчального закладу, започаткував формування національної еліти Туреччини, яка сприяла розвитку турецької науки, техніки, освіти та культури. На цьому етапі було започатковано підготовку фахівців за спеціальністю «Література».

Другий етап (1923–1981) розпочався з проголошення Турецької Республіки та створення національної системи вищої освіти й характеризувався заснуванням у післявоєнний період (50–70-і роки ХХ ст.) мережі державних вищих навчальних закладів. Із 1928 року замість арабської писемності вводиться турецький алфавіт, основою розробки якого є латинська мова, що значно сприяє поширенню грамотності. На цьому етапі були відкриті вищі навчальні заклади, які здійснювали підготовку педагогічних працівників: Gazi University (Університет Газі (Анкара)), Ankara University (Університет Анкари), Ege University (Університет Еге (Ізмір)), Middle East Technical University (Технічний університет Близького Сходу (Анкара)), Dicle University (Університет Дікле (Діярбакир)), Sakarya University (Університет Сакарія (Адапазари)), Cumhuriyet University (Університет Кумхурієт (Сівас) та ін.

Третій етап (1981–2001) визначається реформуванням системи вищої освіти, інтенсивним відкриттям державних, приватних і суспільних університетів, які є потужними науково-навчально-виробничими центрами з розгалуженою мережею коледжів, науково-дослідних інститутів, лабораторій, бібліотек, педагогічних факультетів. У 1982 р. відкривається факультет літератури та факультет іноземних мов у Стамбульському університеті.

Четвертий етап (2001 – дотепер) співвідноситься із залученням Республіки Туреччина до Болонського процесу. У цей період організація освітнього процесу майбутніх учителів-філологів здійснюється на засадах таких європейських нормативних документах, як: «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (2001), «Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання» (2014), «Стратегічна програма розвитку для мультилінгвальної Європи – 2020» (2015), «Рекомендації з плюралістичних підходів до мов і культур» (2014). З'ясовано, що всі університети республіки підпорядковуються двом адміністративним органам: Раді з вищої освіти та Міністерству національної освіти.

У науковій розвідці з'ясовано, що нині в Туреччині активно відбувається процес інформатизації освіти на всіх її рівнях (державні нормативно-правові документи: Інформаційне суспільство та план дій на 2014-2018 рр., Стратегічний план Міністерства національної освіти 2015-2019 рр.), низці наукових досліджень щодо впровадження комп'ютерного навчання в освітній процес підготовки вчителів та формування цифрової компетентності здобувачів освіти (Ю. Акюз, М. Алтан, О. Байрам, Б. Варішолу, Й. Гьокташ, М. Ердем, М. Корлу та ін.). Численні вагомі та теоретичні результати турецьких учених надають підстави стверджувати, що головним напрямом розвитку педагогічної освіти Туреччини є її вектор спрямування на формування в майбутніх учителів-філологів ключових компетентностей, зазначених в рамці кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (знання, розуміння, комунікація, формування суджень, здатність до навчання впродовж життя).

Доведено, що на сучасному етапі підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності актуалізуються тенденції інтернаціоналізації, євроінтеграції та активізації міжнародних академічних зв'язків.

Установлено, що вища педагогічна освіта в Туреччині реалізується за такими освітніми рівнями: перший (неповна вища педагогічна освіта) на педагогічних курсах, тривалістю два роки та на підставі успішного проходження проміжної атестації; другий (бакалаврський) за відповідною ОПП терміном не менше чотирьох років; третій (магістерський) термін навчання складає 1,5 роки за відповідною ОПП та охоплює два види практик (науково-дослідна та науково-педагогічна); четвертий (доктор філософії), тривалістю три роки навчання в докторантурі, упродовж яких докторант проводить дослідження, захищає докторську дисертацію.

Прорезюмовані наукові дослідження турецьких учених (Б. Айдагул, У. Байиндир, Г. Баскан, Б. Біледжен, Н. Борахан, К. Гуруз, Н. Гюнгер, З. Ерден, С. Хатакенака, Е. Хірседжх та ін.) дали змогу визначити основні концептуальні положення підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в Туреччині.

До них віднесено такі: 1) ідея побудови сильної турецької держави на основі модерністської політичної ідеології Кемаля Ататюрка, що містить 6 основних принципів: республіканізм (ідеал конституційної демократичної республіки), націоналізм (ідеал національної держави, патріотично виховує своїх громадян в дусі відданості нації), народність (боротьба проти класової нерівності і станових привілеїв), лаїцизму (світського характеру держави і відокремлення держави від ісламу), державне регулювання (побудова змішаної економіки при панівній ролі держави), реформізм (курс на вестернізацію та боротьбу з пережитками традиційного суспільства, підґрунтя на прогрес і просвітництво); 2) євразійська доктрина, яка визначає Туреччину як регіональну державу й лідера тюркських народів, культурний і освітній центр тюркського світу; 3) релігійні принципи ісламу в його демократичній версії, що містять: справедливість і законність; рівність мусульман і відсутність жорстких соціальних кордонів у суспільстві; значущість громадської думки й громадських інститутів у функціонуванні державної влади та регулюванні механізмів її діяльності; виборність влади; 4) ідеї індустріального розвитку (інноваційного розвитку) на основі традиційних ісламських цінностей, які передбачають інтеграцію в Європейський Союз зі збереженням турецької ідентичності та менталітету.

Слід зазначити, що особливістю турецької системи вищої педагогічної освіти (на відміну від української) є наявність тьютора, який допомагає студентові у виборі й реалізації освітньої траєкторії, а також широке використання технології створення особистісно орієнтованого навчання, яка характеризується: реалізацією діалогічності в різних її формах і модифікаціях; практичною спрямованістю, входженням у життєвий контекст, орієнтацією на сферу життєдіяльності студента; забезпеченням вільної, творчої, соціально активної діяльності.

Установлено, що підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в Туреччині вирізняється: посиленням практичного складника шляхом упровадження в освітній процес педагогічної практики в школах-лабораторіях при вищих навчальних закладах засобами відеозв'язку, зокрема на шкільних уроках літератури; підвищенням вимог до поглибленого вивчення іноземних мов (знання іноземної мови країн Європейського Союзу на рівні B2); запровадженням змін в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів-філологів на засадах білінгвального навчання; широким залученням студентів та науково-педагогічних працівників до міжнародного обміну досвідом і стажування, фінансова підтримка програм академічної мобільності (Erasmus, Erasmus+, Mevlana, Farabi тощо); уведенням додаткового іспиту KPSS після отримання диплому для працевлаштування в державному закладі освіти, професійна діяльність у якому прирівнюється до державної служби.

У другому розділі **«Досвід підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина»** проаналізовано зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів-філологів на педагогічних та філологічних факультетах Стамбульського університету, Університету Мармара (м. Стамбул), Університету Айдин (м. Стамбул); розкрито можливості використання прогресивного турецького досвіду для підвищення якості підготовки майбутніх учителів-філологів в ЗВО України, які навчаються за спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)») та 014 – Середня освіта («Українська мова та література»).

Аналіз досвіду організації освітнього процесу підготовки майбутніх учителів-філологів на педагогічних факультетах та факультетах соціальної освіти Стамбульського університету, Університету Мармара (м. Стамбул), Університету Айдин (м. Стамбул) за ОПП «Англійська мова та література» та «Турецька мова та література» надав підстави визначити, що здобувачі освіти мають опанувати комунікативною *мовною компетентністю*, яка містить такі компетенції: мовну, соціолінгвістичну та прагматичну. *Мовна компетенція* охоплює лексичні, фонетичні та синтаксичні знання й когнітивні навички. *Соціолінгвістична компетенція* – соціокультурні умови використання мови. До них віднесено правила ввічливості, норми відносин між поколіннями, класами та соціальними групами тощо. *Прагматична компетенція* має на меті набуття навичок використання мовних сценаріїв, конструкцій, виразності мови тощо.

До програмних результатів за ОПП «Англійська мова та література», «Турецька мова та література» віднесено: уміння слухати учнів, здатність розвивати мовленнєві навички учнів; здатність удосконалювати навички читання в учнів; уміння розвивати письмові навички учнів; здатність визначати та використовувати інструменти та методи навчання в процесі проведення уроку; здатність упроваджувати методи дослідження у процесі викладання мови;

здатність розвивати мовну галузь шляхом вивчення граматики; знання англійської, турецької та світової літератури; здатність опанувати основні мовні навички, які сприяють підготовці дитини до здобуття середньої освіти; здатність відстежувати освітні технології та використовувати ці розробки в освітньому середовищі школи; здатність використовувати оригінальні джерела інформації для викладання мови; науково мислити; здатність розробляти інформаційні навчальні технології (наприклад мобільні додатки для вивчення мови).

Вивчення досвіду на педагогічних факультетах та факультетах соціальної освіти Стамбульського університету, Університету Мармара (м. Стамбул), Університету Айдин (м. Стамбул) засвідчило, що реалізація ОПП «Англійська мова та література» та «Турецька мова література», здійснюється завдяки таким методам навчання: *загальні* (метод перекладу граматики, прямий метод, когнітивний метод, комунікативний та вибірковий методи), *додаткові* (метод навіювання, метод мовчання, аудіовізуальний метод), *методи групового навчання* (мозковий штурм, запитання–відповіді, рольові ігри – драма, моделювання, парна та групова робота, викладання з упровадженням методу ігрового навчання, мікровикладання), *індивідуальні* (індивідуального самовираження; метод самовдосконалення), *позааудиторні* (спостереження, інтерв'ю, метод проєктів тощо). Основними формами навчання студентів-філологів є лекції та практичні заняття, які проводяться із використанням засобів ігрових та інтерактивних технологій.

У результаті проведеного порівняльного аналізу навчальних планів за ОПП «Англійська мова та література», «Турецька мова та література» в досліджуваних університетах Туреччини (Стамбульський університет, Університет Мармара (м. Стамбул), Університет Айдин (м. Стамбул)) з'ясовано, що вони містять такі блоки: *загальноосвітній* («Турецька мова», «Філософія», «Мораль та етика в освіті», «Естетика», «Політологія», «Соціологія», «Історія» та ін.), *культурологічний* («Культурологія», «Основи світової та національної культури» «Принципи Ататюрка та історія турецької революції», «Мовний етикет та міжкультурна комунікація», «Образ турка в Європі», «Вибірковий курс загальної культури»), *психолого-педагогічний* («Психологія освіти», «Соціальна освіта», «Оцінювання іноземної/рідної мови», «Досвід у школі», «Класне керівництво», «Турецька система освіти та управління школою», «Освітні технології», «Спеціальна освіта та інклюзія», «Практика громадських служб»), *предметний* (містить складники – методологічний («Філософія освіти», «Методологія та історія освіти», «Історія науки»), технологічний («Теорія літератури», «Англійська/турецька народна література», «Нова англійська/турецька література», «Англійська/турецька граматики», «Англійська/турецька історія освіти», «Англійські/турецькі освітні програми», «Навчальне аудіювання», «Мовознавство», «Лінгвістика», «Усне та писемне мовлення», «Професійний факультативний курс»), методичний («Теорія та методика виховання», «Принципи та методи навчання», «Підходи до навчання та викладання англійської/турецької мови»), науково-дослідний («Основи наукових досліджень», «Дослідження з педагогічних наук», «Методологія освітніх досліджень», «Дослідження педагогічного досвіду, «Статистичні методи у психолого-педагогічних дослідженнях», «Вивчення ролі гендерного фактора в

навчанні дітей», «Освіта та ринок праці»), *практичний* (педагогічна практика від 2 тижнів до 1 року з 7 по 9 навчальний семестр, оцінюється в 25-30 кредитів).

Слід зазначити, що *загальноосвітній* блок (25% навчального часу) спрямований на опанування загальних гуманітарних і соціально-економічних наук, оволодіння студентами законами розвитку суспільства, природи, людини (історія революції Туреччини, принципи Ататюрка, історія реформ). *Культурологічний* блок (10% навчального часу) охоплює освоєння загальнонародського досвіду в галузях культури, мистецтва, літератури, що сприяють формуванню світоглядних позицій, закріпленню гуманістичних ціннісних орієнтацій. *Психолого-педагогічний* блок (18% навчального часу) спрямований на розвиток педагогічної самосвідомості майбутнього вчителя-філолога, його творчої індивідуальності, що проявляється через здатність до аналізу, проектування, реалізації й рефлексії педагогічної діяльності. *Предметний* блок (37% навчального часу) спрямований на опанування системи знань як складника загальнонародської культури, як засобу розвитку особистості кожного учня. Науковий складник предметного блоку (близько 5% із 37%) спрямований на освоєння методології й методики науково-педагогічного дослідження; формування умінь планувати й організовувати науковий пошук у галузі педагогіки; складати програму дослідно-експериментальної роботи та поетапно її реалізовувати в освітній процес школи; аналізувати й узагальнювати педагогічний досвід. *Практичний* педагогічний блок (10% навчального часу) спрямований на оволодіння практичними навичками викладання під час педагогічної практики; вивчення педагогічного досвіду; вирішення професійних проблемних завдань.

Для порівняння наведемо приклад ОПП за спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)») та 014 – Середня освіта («Українська мова та література») підготовки майбутніх учителів-філологів у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» та Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. ОПП підготовки майбутніх учителів-філологів розроблені на основі таких нормативних документів: Законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014); Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки класифікацій» (2011), «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015), «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» (2015); Національного класифікатора України «Класифікатор професій» (2010); Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти / Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG).

Метою ОПП є підготовка вчителів-філологів, які володіють необхідними знаннями інноваційного характеру, уміннями їх практичного застосування і здатні вирішувати складні завдання та проблеми у процесі навчання мови й виховання учнів. Цілями навчання є: формування у студентів професійно-комунікативної компетентності в усіх видах мовленнєвої діяльності, уміння аналізувати мовні факти й літературні явища на основі лінгвістичних, літературознавчих і культурознавчих знань і застосовувати результати цього аналізу в педагогічній

практиці для формування комунікативної компетентності школярів, проводити наукові дослідження в зазначеній предметній галузі.

Серед компетенцій ОПП за спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)») та 014 – Середня освіта («Українська мова та література») такі: здатність визначати комунікативну, пізнавальну, номінативну, емоційно-експресивну та інші функції мови, характеризувати мовні та мовленнєві одиниці; здатність продемонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетентності в процесі професійної та міжособистісної комунікації; вільне володіння сучасними орфографічними й пунктуаційними нормами мови для здійснення професійної комунікації та міжособистісного спілкування у сфері писемного мовлення; знання лінгвістичних, соціолінгвістичних, психолого-педагогічних, лінгвокультурних і лінгвокраїнознавчих засад методики навчання мови; знання шляхів формування комунікативної, лінгвістичної, соціолінгвістичної, соціокультурної компетентностей; використовувати різноманітні методи і прийоми викладання мови та літератури в середній школі, знання специфіки вивчення англійської мови у порівнянні з рідною тощо. Рівень підготовки студентів перевіряється за такими програмними результатами: ефективно спілкуватися в соціальній, професійній та академічній сферах, демонструючи граматичну правильність, лексичний діапазон і соціолінгвістичну відповідність власного мовлення; чітко, логічно й детально висловлюватись на професійні теми, демонструючи свідоме володіння науковим стилем мовлення, зокрема термінологією, кліше і характерними граматичними структурами; вести письмове спілкування державною мовою; дискусії на теми з фаху, формулюючи й аргументуючи власний погляд.

При реалізації ОПП за спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)») та 014 – Середня освіта («Українська мова та література»), викладачі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» та Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна впроваджують в освітній процес такі методи, методики та технології навчання: методи лінгвістичного аналізу (метод опозицій, компонентного, словотвірного, морфологічного, синтаксичного, когнітивного, контекстуального аналізу тощо); методи літературознавчого аналізу (історико-контекстуальний, біографічний, образний, мотивний, аналіз домінант, аналіз хронотопу тощо); методи і підходи до навчання англійської мови (компетентнісний, комунікативний, особистісно-орієнтований); проектна та інтерактивні технології; інформаційно-комунікативні технології; метод методичного експерименту; методи математичної і статистичної обробки експериментальних даних та інтерпретації результатів досліджень.

Узагальнюючи, зазначимо, що бакалаврська робота є основною формою атестації майбутніх учителів-філологів у вищих навчальних закладах Туреччини, але не обов'язковою. За спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)») та 014 – Середня освіта («Українська мова та література») атестація проводиться у формі кваліфікаційних іспитів: із педагогіки та психології; з англійської/української мови і літератури та методики навчання. Провідне місце в турецькій системі освіти при підготовці майбутніх учителів-

філологів належить тьютору, який допомагає студентові у виборі й реалізації освітньої траєкторії, супроводжує його та підтримує впродовж навчання.

У роботі на основі аналізу нормативних документів, змісту ОПП ЗВО України визначено місце й роль підготовки майбутніх учителів-філологів у системі вимог за спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)») та 014 – Середня освіта («Українська мова та література») першого (бакалаврського) рівня вищої освіти», узагальнено чинну практику підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в національній вищій школі й виявлено низку бар'єрів, які спричиняють гальмування цього процесу. Накреслено перспективи актуалізації педагогічно поцінованого досвіду підготовки майбутніх учителів-філологів у процесі підготовки в закладах вищої освіти в національній освітній практиці: посилення практичної підготовки; підвищення вимог до поглибленого вивчення іноземних мов (знання іноземної мови країн Європейського Союзу на рівні B2); запровадження змін в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів-філологів (заміна лекційної форми навчання ігровими, інтерактивними технологіями та прийомами навчання); надання здобувачам освіти змоги самостійно вибирати у процесі навчання додаткову спеціалізацію; активне залучення студентів та науково-педагогічних працівників до міжнародного обміну досвідом і стажування, фінансова підтримка програм академічної мобільності (Erasmus, Erasmus+, Mevlana, Farabi тощо).

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів наукового пошуку, аналіз джерельної бази й особистих спостережень дали підстави для нової інтерпретації визначеної проблеми:

1. Доведено, що питання майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина як окрема наукова проблема комплексно й системно не досліджувалася. Окремі її аспекти знайшли часткове висвітлення в працях вітчизняних учених, які розкривають досвід професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема вчителів-філологів, у Республіці Туреччина.

2. У результаті історико-педагогічного аналізу проблеми визначено чотири етапи генезису підготовки учителів-філологів у Туреччині: на першому етапі (1863–1923) було започатковано підготовку фахівців за таким напрямом підготовки, як література; на другому етапі (1923–1981) замість арабської писемності вводиться турецький алфавіт, основою розробки якого є латинська мова, що значно сприяє поширенню грамотності турецького населення; на третьому етапі (1981–2001) відкривається факультет літератури та факультет іноземних мов у Стамбульському університеті; на четвертому етапі (2001 – дотепер) Республіка Туреччина приєдналася до Болонського процесу й упевнено крокує у європейський мовний освітній простір.

З'ясовано *особливості підготовки* майбутніх учителів-філологів: посилення практичної підготовки здобувачів освіти шляхом упровадження в освітній процес педагогічної практики в школах-лабораторіях при вищих навчальних закладах засобами відеозв'язку, зокрема на шкільних уроках літератури; підвищення вимог до поглибленого вивчення іноземних мов (знання іноземної мови країн

Європейського Союзу на рівні B2); запровадження змін в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів-філологів на засадах білінгвального навчання; активне залучення студентів та науково-педагогічних працівників до міжнародного обміну досвідом і стажування, фінансова підтримка програм академічної мобільності (Erasmus, Erasmus+, Mevlana, Farabi тощо); додаткове складання іспиту KPSS після отримання диплому для працевлаштування в державному закладі освіти, професійна діяльність у якому прирівнюється до державної служби; наявність тьютора, який допомагає студентові у виборі й реалізації освітньої траєкторії, супроводжує його та підтримує впродовж навчання.

3. У дисертації на основі аналізу праць вітчизняних учених розкрито суть поняття *«підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності»* як процесу опановування знаннями, уміннями та навичками, розвиток професійних і особистісних якостей, творчого мислення, формування мотивів, потреб та професійно-педагогічних компетентностей задля впровадження нових освітніх, педагогічних та інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Прорезюмовані роботи турецьких учених та педагогів надали підстави визначити суть поняття *«підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності»* як процесу, що поєднує три складники, пов'язані між собою за змістом і способом реалізації – теоретичний, практичний і дослідницький, спрямований на опанування освітніми фаховими й життєвими компетенціями в контексті європейських вимог щодо якості освітніх послуг, здатності виконувати різноаспектні функції відповідно до суспільно-політичних, соціально-економічних чинників, культурних потреб країни.

Визначено зміст підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Туреччини шляхом проведеного аналізу ОПП підготовки здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальностями «Англійська мова та література», «Турецька мова та література» (Стамбульський університет, Університет Мармара (м. Стамбул), Університет Айдин (м. Стамбул)).

4. На основі порівняльного аналізу окреслено перспективи творчого використання досвіду Республіки Туреччина щодо підготовки майбутніх учителів-філологів за спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)») та 014 – Середня освіта («Українська мова та література») в закладах вищої педагогічної освіти України: посилити обов'язкову компоненту ОПП такими психолого-педагогічними дисциплінами, як «Основи наукових досліджень», «Дослідження з педагогічних наук», «Методологія освітніх досліджень», «Дослідження педагогічного досвіду», «Статистичні методи у психолого-педагогічних дослідженнях», «Вивчення ролі гендерного фактора у навчанні дітей», «Освіта та ринок праці»; збільшення кількості кредитів на педагогічну практику з 15 ЕКТС до 30 ЕКТС, а також рекомендується посилити практичну підготовку здобувачів освіти шляхом упровадження в освітній процес педагогічної практики в школах-лабораторіях (або експериментальних школах) при вищих навчальних закладах засобами відеозв'язку; увести посаду «тьютора», який допомагатиме студентові у виборі й реалізації освітньої траєкторії, супроводжуватиме його та підтримуватиме впродовж навчання.

Серед перспективної тематики подальшого науково-педагогічного

дослідження проблеми визначено: порівняльний аналіз методів, форм, технологій підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності в Туреччині на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях; узагальнення досвіду формування ключових компетентностей майбутніх учителів-філологів відповідно до рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти в системі педагогічної освіти Туреччини.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

I. Статті у провідних фахових виданнях України:

1. Маракли Е. Ш. Етапи становлення та розвитку вищої педагогічної освіти в Республіці Туреччина *Педагогічний альманах*: зб. наук. праць. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. Вип. 32. С. 285–290.
2. Маракли Е. Ш. Підготовка майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина: історико-педагогічний аспект. *Наукові записки кафедри педагогіки*: зб. наук. праць. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. Вип. 41. С. 126–134.
3. Маракли Е. Ш. Особливості підготовки майбутніх учителів іноземних мов. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя : КПУ, 2016. Вип. 51 (104). С.490–496.
4. Маракли Е. Ш. Змістовий компонент підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина. *Педагогічний альманах*: зб. наук. пр. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. С. 160–165.

II. Статті у міжнародних виданнях

5. Marakly E., Kovinko A. Modern educational technology training. *Journal of Advocacy, Research and Education* [Електронне видання]. 2017. 4(1). P. 15–21. URL: http://www.kadint.net/journals_n/1497433734.pdf.
6. Marakly E. Contents, forms and methods of preparing future teachers-philologists for professional activities in higher educational institutions of the Republic of Turkey. *Journal of Education, Health and Sport*. [Електронне видання]. 2019. 9(10). P. 385–394. URL: <http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/7832> (Index Copernicus).

III. Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Маракли Е. Ш. Передумови розвитку вищої освіти в Республіці Туреччина. *Виховання особистості у вимірі соціокультурних викликів* : матер. наук.-метод. конф. (23 квітня, 2016, м. Херсон). Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. С. 29–32.
8. Маракли Е. Ш. Організація індивідуальної роботи зі студентами у Республіці Туреччина. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (11 квітня, 2017, м. Харків). Харків : «Стиль-Издат», 2017. С. 59–62.
9. Маракли Е. Ш. Специфіка підготовки майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина. *Сучасні концепції викладання природничих дисциплін в медичних освітніх закладах (біологія, фізика, хімія, педагогіка, психологія)* : матер. X міжрегіон. наук.-метод. інтернет-конф. (5-6 грудня, 2017, м. Харків). Харків. : МіФ, 2017. С. 202–204.

10. Маракли Е. Ш., Чень Цзін. Суть поняття «засоби навчання». *Підготовка управлінських кадрів в контексті нового закону України «Про освіту» (2017 р):* матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (22-23 березня, 2018, м. Полтава). Полтава, 2018. С. 78–81.

11. Маракли Е. Ш. Особенности подготовки будущих учителей-филологов в республике Турция. *Internatiol Symposium on Social Sciences* (October 21-23, 2017, Antalya, Turkey). Анталія, 2017. С. 19–21.

12. Маракли Е. Ш. Проблема становлення та розвитку педагогічної освіти в Республіці Туреччина. *Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка:* матер. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (19-23 лютого, 2018, м. Полтава). Полтава: КУЕП ПДАА, 2018. 237–238 с.

13. Маракли Е. Ш. Форми, методи, засоби підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі* [Електронне видання]. : матер. наук.-практ. конф. (15-16 травня, 2019, м. Харків). Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2019. С. 151–154.

IV. Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації:

14. Маракли Е. Ш. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у ВНЗ Республіки Туреччина: методичні рекомендації. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2016. 84 с.

Анотації

Маракли Е. Ш. Підготовка майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, МОН України, Харків, 2021.

Дисертація є порівняльним дослідженням, що спрямоване на виявлення цінних ідей і позитивного досвіду підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина та їх творче використання у процесі реалізації ОПП підготовки здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальностями 014 – Середня освіта («Мова та література (англійська)») та 014 – Середня освіта («Українська мова та література») в закладах вищої педагогічної освіти України.

У роботі вперше здійснено цілісне дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина; розкрито генезис мовної освіти та з'ясовано особливості підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності на сучасному етапі в Республіці Туреччина; з'ясовано підходи турецьких і вітчизняних науковців до визначення суті та змісту підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Туреччини; узагальнено досвід підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах Туреччини й накреслено перспективи його творчого використання у педагогічних ЗВО України.

Ключові слова: майбутні вчителі-філологи, підготовка, професійна діяльність, англійська мова, Республіка Туреччина, заклади вищої освіти.

Мараклы Э.Ш. Подготовка будущих учителей-филологов к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях Республики Турция. – Квалификационная научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороди, МОН Украины, Харьков, 2021.

Диссертация является сравнительным исследованием, которое направлено на выявление ценных идей и положительного опыта подготовки будущих учителей-филологов к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях Республики Турция и их творческое использование в процессе реализации ОПП подготовки соискателей бакалаврского уровня высшего образования по специальностям 014 – Среднее образование («Язык и литература (английский)»), 014 – Среднее образование («Украинский язык и литература») в педагогических заведениях высшего образования Украины.

В работе впервые осуществлено целостное исследование проблемы подготовки будущих учителей-филологов к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях Республики Турция; раскрыто генезис языкового образования и выяснено особенности подготовки будущих учителей-филологов к профессиональной деятельности на современном этапе в Республике Турция; раскрыто подходы турецких и отечественных ученых к определению сущности и содержанию подготовки будущих учителей-филологов к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях Турции; обобщен опыт подготовки будущих учителей-филологов к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях Турции и намечены перспективы его творческого использования в педагогических заведениях высшего образования Украины.

Ключевые слова: будущие учителя-филологи, подготовка, профессиональная деятельность, английский язык, Республика Турция, учреждения высшего образования.

Marakly E. Sh. Preparation of future teachers-philologists for professional activities in higher educational institutions of the Republic of Turkey. – Qualification Scientific Work on the Manuscript.

The dissertation is a comparative study, which is aimed at identifying valuable ideas and positive experience in preparing future teachers-philologists for professional activity in higher educational institutions of the Republic of Turkey and their creative use in the process of implementing an educational professional training program for applicants on a bachelor's level of higher education in specialties 014 – Secondary education («Language and Literature (English)») and 014 – Secondary Education («Ukrainian Language and Literature») in institutions of higher pedagogical education in Ukraine.

For the first time, a comprehensive study of the problem of preparation of future teachers-philologists for professional activity in higher educational institutions of the Republic of Turkey was carried out and it was proved that this problem has not been

comprehensively and systematically studied. Some aspects of the study have been partially covered in the works of domestic scientists, who reveal the experience of professional training of future teachers, including teachers of philology, in the Republic of Turkey.

The genesis of language education is revealed and, as a result of the historical and pedagogical analysis of the problem, four stages of the genesis of the training teachers-philologists in Turkey are determined: at the first stage (1863-1923), the training of specialists in such areas of education as literature began; at the second stage (1923-1981), instead of the Arabic script, the Turkish alphabet was introduced, the development of which is based on the Latin language, which contributes to the spread of literacy of the Turkish people; at the third stage (1981-2001), the Faculty of Literature and the Faculty of Foreign Languages were opened at Istanbul University; at the fourth stage (2001 - present), the Republic of Turkey joined the Bologna process and is confidently moving into the European language educational space.

The features of preparing future teachers-philologists are clarified: strengthening the practical training of students by introducing pedagogical practice into the educational process in laboratory schools at higher educational institutions by means of video communication, in particular at school literature lessons; increased requirements for in-depth study of foreign languages (foreign language knowledge of the European Union countries at the B2 level); making changes to the educational process of professional preparing future teachers-philologists on the basis of bilingual education; active involvement of students and academic staff in the international exchange of experience and internships, financial support for academic mobility programs (Erasmus, Erasmus +, Mevlana, Farabi, etc.); additional passing of the KPSS exam after obtaining a diploma for employment in a public educational institution, in which professional activity is equated to the civil service; the presence of a tutor who helps the student in choosing and implementing an educational trajectory, accompanies him and supports him throughout his studies

The approaches of Turkish and Ukrainian scholars to the definition of the essence of the basic concepts of preparation of future teachers of philology for professional activity in higher educational institutions of Turkey are clarified. Based on the analysis of Ukrainian scientists, the essence of the concept of «*preparing future teachers-philologists for professional activity*» is disclosed as a process of comprehending knowledge, skills and abilities, development of professional and personal qualities, creative thinking, the formation of motives, needs and professional and pedagogical competencies for the introduction of new educational, pedagogical and information technologies in future professional activities.

The summarized works of Turkish scientists and teachers provided grounds to define the essence of the concept of «preparing future teachers-philologists for professional activity» as a process that combines three components that are interconnected in content and method of implementation - theoretical, practical and research, aimed at mastering educational professional and life competencies in the context of European requirements for the quality of educational services, the ability to perform functions of different dimensions in accordance with socio-political, socio-economic factors, cultural needs of the country.

The content of the preparation of future teachers-philologists for professional activities in higher educational institutions of Turkey was determined by analyzing

educational professional programs for the preparation applicants for a bachelor's level of higher education in specialty 014 – Secondary Education («Language and Literature (English)») (Istanbul University, Marmara University (Istanbul), Aydin University (Istanbul)).

The experience of preparing future teachers-philologists for professional activities in higher educational institutions of Turkey is summarized and prospects for the creative use of the experience of the Republic of Turkey in training future teachers-philologists in specialties 014 – Secondary education («Language and Literature (English)») and 014 – Secondary education («Ukrainian language and literature») in institutions of higher pedagogical education in Ukraine: to strengthen the obligatory component of EPP by such psychological and pedagogical disciplines as «Fundamentals of scientific research», «Research in pedagogical sciences», «Methodology of educational research», «Pedagogical research experience», «Statistical methods in psychological and pedagogical research», «Role study gender factor in children's education», «Education and the labor market»; increase the number of credits for pedagogical practice from 15 ECTS to 30 ECTS, and it is recommended to strengthen the practical training of students by introducing pedagogical practice in the educational process in schools-laboratories (or experimental schools) at higher educational institutions by means of video communication; introduce the position of «tutor» who will help the student in choosing and implementing an educational trajectory, will accompany and support him throughout his studies.

The prospects for the creative use of experience in pedagogical institutions of higher education in Ukraine are outlined: a comparative analysis of methods, forms, technologies for preparing future teachers-philologists for professional activity in Turkey at the first (bachelor) and second (master) levels; generalization the experience of the formation key competencies of future teachers-philologists in accordance with the qualifications framework of the European Higher Education Area in the pedagogical education system of Turkey.

Key words: future teachers-philologists, training, professional activity, English language, the Republic of Turkey, institutions of higher education.

Підписано до друку 15.02.2021. Формат 30x42/4
Папір Polspeed. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 0,9.
Обліково-видавн. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Зам. № 20059